

OSNOVNI PRINCIPI ZDRAVE ISHRANE I POREMEĆAJI U ISHRANI

CARTE POSTALE

Ishrana kao činilac pravilnog rasta i razvoja

Ishrana je kamen temeljac života, zdravlja i razvoja

čovjeka, od trenutka kada je novi život začet i od rođenja pa kroz sva životna razdoblja. Od prvih dana djetinjstva, tokom odrastanja, u svim fazama zrele životne dobi i tokom starenja, ***pravilan izbor namirnica i pravilna ishrana su od temeljnog značaja za održanje životnih funkcija, za fizički i mentalni razvoj, očuvanje zdravlja i optimalno funkcionisanje organizma***. Može se reći da je pravilna ishrana temelj razvoja svakog pojedinca ali i društva. Jedan od glavnih ciljeva Svjetske zdravstvene organizacije je svim ljudima na Zemlji osigurati dovoljnu količinu hrane i tako stvoriti osnovu da postignu i očuvaju optimalno zdravlje

Neosporno je da kvalitet nutritivnog unosa utiče na rast i razvoj organizma kao i na njegov nutritivni zdravstveni status. Neosporan uticaj pravilne prehrane tokom djetinjstva i adolescencije na zdravlje u kasnijim fazama života postaje sve evidentniji, sve bolje dokumentovan rezultatima brojnih naučnih istraživanja. Svjetska zdravstvena organizacija kontinuirano upozorava na interakciju između loših prehrambenih navika i pojave i/ili razvoja brojnih bolesti. Bolja ishrana osigurava jači imunološki sistem, rjeđe obolijevanje i bolje zdravlje u cjelini.

Ishrana čini odnos između izbora hrane i zdravlja čovjeka. **Hrana koja dolazi na tržište trebala bi biti, prilagođena prihvaćenim načelima, proizvedena poštenim postupkom procesa proizvodnje, kvalitetna i zdravstveno ispravna.** Danas se stavlja ***naglasak na „pravilnu prehranu” što podrazumijeva zastupljenost i iskorišćenje svih esencijalnih hranjivih materija u količini koja je potrebna da se održi dobro psiho-fizičko zdravlje.*** Poznavanje temeljnih pravila zdrave prehrane je preduslov za pravilno korištenje raspoloživih namirnica.

Osim toga, vrlo važno je prepoznati:

- ***Opasnosti od prekomjernog uzimanja hrane;***
- ***Opasnosti od nedostatnog unosa energije i /ili nedostatnog unosa pojedinih nutritijenata.***

Praćenje uticaja ishrane na zdravlje i stanje uhranjenosti svih segmenata populacije od posebnog je značaja radi pravovremenog otkrivanja prehrambenih poremećaja i eventualnih prehrambenih deficitarnih stanja koja su od javno-zdravstvenog značaja. **Posebna pažnja usmjerena je prema najranjivijim grupama društva (djeca, mladi, trudnice i starije osobe) koje su zbog specifičnosti prehrambenih potreba osjetljivije na nepravilnosti u ishrani.** U svrhu ocjene prehrambenog stanja provode se antropometrijska mjerenja, klinički pregled i ciljane biohemijske analize. Takođe se vrše istraživanja o potrošnji hrane i prehrambenim navikama pojedinaca ili grupa. ***Rezultati istraživanja koriste se kao osnova za predlaganje i provođenje mjera za unapređenje prehrane. Ove mjere preduzimaju se kako na nivou lokalne zajednice tako i šire, na nivou države.***

Osnovni uslovi pravilne ishrane

Pravilna ishrana podrazumijeva poštovanje 5 uslova:

1. Balans energije -uspostavljanje ravnoteže između stvarno potrošene energije i energije unesene hranom.
2. Balans makro-hranjivih materija-određivanje pravilnog odnosa između:ugljenih hidrata,masti i proteina.
3. Balans minerala - osigurava unos anorganskih materija u količini koja je organizmu potrebna.
4. Balans vitamina - osigurava unos ovih biokatalizatora u dovoljnim količinama.
5. Balans tečnosti - podmirenje potreba organizma za tečnošću.

Ulja, masnoće, slatkiši

Mleko i mlečni
proizvodi

Povrće

Hleb, žitarice, ugljeni hidrati

Meso,
zamena za
meso i dr.
proteini

Voće

Hranjive materije

Hranjive materije se mogu podijeliti u više grupa obzirom na:

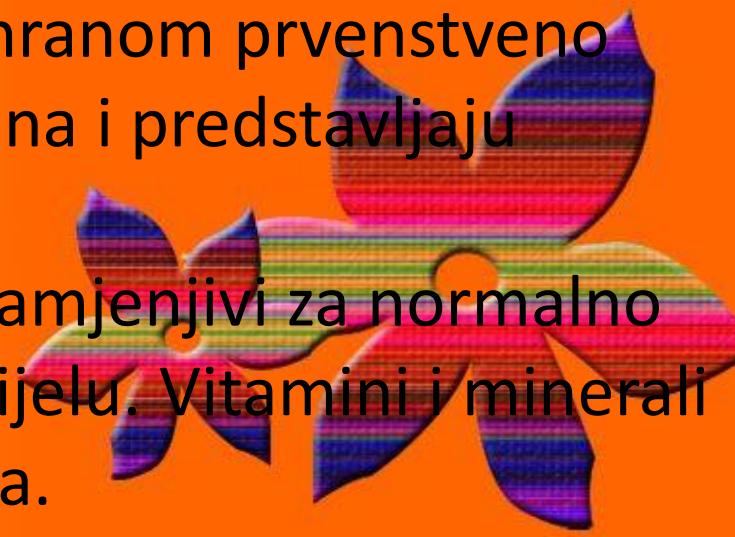
- količinu** (makro i mikro hranjive materije);
- porijeklo** *organske* (bjelančevine, masti, ugljeni hidrati) i – *anorganske* (minerali, voda i vitamini);

-ulogu u organizmu. *Nutritivne materije su: bjelančevine, masti, ugljeni hidrati, vitamini, minerali, voda.*

-Masti i ugljeni hidrate prvenstveno predstavljaju izvore energije.

-Proteini (bjelančevine) koje unosimo hranom prvenstveno služe kao izvor esencijalnih aminokiselina i predstavljaju gradivne materije.

-Vitamini i minerali su neophodni i nezamjenjivi za normalno odvijanje razmjene materija u našem tijelu. Vitamini i minerali često se nazivaju i zaštitnim materijama.

Digestija, apsorpcija i metabolizam

Procesi razgradnje hranjivih materija u organizmu su:

- digestija
- apsorpcija
- metabolizam (katabolizam + anabolizam)

Hrana koju jedemo hemijski je vrlo složena. Ona se mora u tijelu razgraditi u jednostavnije hemijske oblike koji se mogu preuzeti iz organa za varenje i transportovati krvlju do ćelija. U ćelijama se iz ovih hemijskih spojeva dobija energija i odgovarajući građevni materijal potreban za održanje života. Razgradnja konzumiranih namirnica odvija se procesima digestije, apsorpcije i metabolizma. Poznavanje hranjivih materija i njihove uloge u tijelu je neophodno je za razumijevanje značaja pravilne prehrane.

Digestija

Pod digestijom se podrazumijeva serija fizikalnih i hemijskih promjena hrane unesene u organizam tokom kojih se hrana razgrađuje i priprema za apsorpciju iz intestinalnog trakta u krv. Digestija hrane odvija se u probavnom traktu. Hrana se razgrađuje pomoću enzima koji se nalaze u probavnim sokovima. Enzimska aktivnost u procesima digestije odvija se u pljuvačnim žlijezdama, želucu, pankreasu i zidovima tankog crijeva.

Apsorpcija

Tokom procesa apsorpcije hranjivi sastojci u obliku glukoze (iz ugljenih hidrata), amino kiselina (iz proteina) i masnih kiselina i glicerola (iz masti) apsorbiraju se preko tankog crijeva, transportiraju cirkulacijom i uzimaju udjela u ćelijskom metabolizmu.

Metabolizam

Pod metabolizmom se podrazumijevaju sve hemijske transformacije hranjivih materija od trenutka kada su apsorbirani dok ne postanu dio tijela ili se ne izluče iz tijela.

Tokom metaboličkih procesa svarene hranjive materije mijenjaju se u gradivni materijal živih tkiva ili energiju koja je potrebna tijelu. Metabolički procesi dijele se u dvije velike grupe: -procesu anabolizma i procesi katabolizma. Anabolizam obuhvata sve hemijske reakcije koje prolaze hranjive materije u procesima izgradnje pojedinih hemijskih spojeva u tijelu ili tkiva, kao što su na primjer krv, enzimi, glikogen, hormoni itd.

Katabolizam je proces razgradnje hranjivih materija u cilju proizvodnje energije. Čelije dobijaju energiju metaboličkom oksidacijom glukoze pri čemu kao konačni produkt nastaju voda, ugljen-dioksid i ćelijska energija.

Najveći dio energije-prosječnog čovjeka, koja se potroši tokom dana (24 sata) troši se najčešće za potrebe bazalnog metabolizma (BM). Vrhunski sportisti potroše mnogo više energije tokom treninga.

Energija bazalnog metabolizma (EBM) je potrošnja energije osobe koja je u fazi fizičkog i mentalnog odmaranja u ležećem položaju, u toplotno-neutralnoj okolini, i to najmanje 12 sati nakon posljednjeg obroka. Velika fizička naprezanja treba izbjegavati jedan dan prije mjerenja. Na **fizičke aktivnosti tokom dana najčešće otpada 20 do 40 % od ukupne dnevne energetske** potrošnje. Energija koja se troši za fizičke aktivnosti zavisi od vrste i trajanju različitih aktivnosti koje se obavljaju.

Podmirenje potreba za energijom

Ukupne dnevne potrebe za energijom obuhvataju:

- 1. Energiju bazalnog metabolizma,***
- 2. Energiju potrebnu za rad***
- 3. Energiju za varenje hrane***

Prvo i najvažnije pravilo pravilne prehrane je ***uspostavljanje ravnoteže između potrebe za energijom i podmirenja te potrebe. Energija koja se potroši mora odgovarati količini energije u konzumiranoj hrani.***

Ukoliko je ishrana pravilno izbalansirana tada se sva energija potroši u obliku toplote ili mehaničkog rada.

Ako se uzimaju prekomjerne količine hrane tada govorimo o tzv. energetsom višku što ima za posljedicu skladištenja sastojaka bogatih energijom u vidu masnog tkiva.

HVALA NA PAŽNJI !